

Yhteisöllisyys japanilaisissa saduissa

Julius Kuutti

Julkaisu: Harukaze – Kirjoituksia Japanin kulttuurista.

Numero: 5.

Julkaisupäivämäärä: 9.6.2010.

Julkaisija: Japani-opinnot, Oulun yliopisto, Oulu.

ISSN: 1458-2899.

URL: http://www oulu.fi/hutk/japani/Harukaze/Kuutti_2010.html

Asiasanat: sadut, yhteisöllisyys, kirjallisuus, Japani, kulttuuri.

”Voi poloinen O Cho San! Mitä hän voisi tehdä? Eikö hän ja Shinsaku olleet jo tehneet tarpeeksi uhratessaan onnellisuutensa koko saaren onnellisuuden vuoksi? Oli jäljellä vain yksi asia jonka hän voisi tehdä, ja koska oli japanilainen tyttö, hän teki sen.”¹

Miksi japanilaisessa sadussa päähenkilö tappaa itsensä, eikä saakaan unelmiensa prinssiä päättäen tarinaa onnellisesti? Kyse ei ole kansallisesta melankoliasta vaan yhteisöllisyyden korostamisesta, jossa itsensä uhraamisella pelastetaan yhteisö suuremmalta vahingolta.

JOHDANTO

Tarinat, sadut ja myytit ovat tärkeä osa jokaista kulttuuria ja niiden tulkinta auttaa ymmärtämään nykypäivänkin käyttäytymisen vivahteita. Tarinoiden kautta opetettiin suullisesti elämän arvoja ennen kuin kaikilla oli mahdollisuus käydä koulua. Siksi ne ovat olleet tärkeä kantava yhteisön normien opettamisessa. Samalla tavalla kuin eri kulttuurien normien välillä on eroja, on myös nähtävissä eroja niissä kerrottavissa tarinoissa. Voiko olla että satujen avulla on todella pystytty muokkaamaan aikojen saatossa tietyn kansan käyttäytymistä haluttuun suuntaan. Satuja lukemalla ja tutkimalla voidaan paljastaa normeja, joita esimerkiksi lapsille on opetettu.

Eurooppalaisissa kulttuureissa painotetaan pitkälti individualistisuutta, eli sitä että yksilön tarpeet nähdään yhteisön tarpeita tärkeämpinä. Käytännössä ihmiset siis ajattelevat itseään ennen yhteisöä. Japanissa, kuten muissakin aasialaisissa maissa, tilanne on päinvastainen. Yhteisöä ajatellaan ennen itseä ja pyritään yhteisön hyvään, joskus yksilön kustannuksella. Tämä näkyy myös tarinoissa ja saduissa tavalla, joka tuntuu länsimaalaisista helposti oudolta. Japanilaiset sadut ovat luonnollisesti monella tapaa erilaisia verrattuna länsimaisiin. Animistinen shintolaisuus on yksi ero, josta **Markku Mulari** vuonna 2005 kirjoittikin Harukazeen. Toinen iso ero on tavat, joilla yhteisöllisyyttä tuodaan esille.

Tartuin tähän näkökulmaan tarinoita lukiessani. Halusin selvittää, millä tavoin yhteisöllisyyden tärkeys tuodaan esille japanilaisissa saduissa ja onko niissä todella nähtävissä selkeitä tavoitteita yhteisöllisyyden rakentamiseen. Käsittelemälläni tarinoilla tuon esille, miten konkreettisesti ja vahvasti kyseinen ilmiö on nähtävissä.

---

¹ ”Poor O Cho San! What could she do? Had not she and Shinsaku done enough already in sacrificing happiness for the peace of the Island? There was only one more thing she could do, and being a Japanese girl, she did it.”

YHTEISÖLLISYYS

Durkheimin mukaan yhteisöllisyys on ihmisen elämän kannalta yksi oleellisimpia asioita. Yhteiskunnan rakenne rakentuu sille, että suuri määrä ihmisiä pystyy asumaan samassa paikassa ja toimimaan samojen päämäärien ohjaamina. Ilman yhteisöllisyyttä isot ihmismassat eivät pysyisi koossa ja isompien sosiaalisten verkostojen luominen olisi mahdotonta. Yhteisöllisyyteen yhdistetään usein sellaisia sanoja kuin perhe, suku ja kylä. Yhteisöllisyyden ytimessä on ajatus siitä, että itsensä lisäksi ajatellaan myös muitakin yhteisössä asuvia ihmisiä. Tiedostetaan se, että omilla teoilla voi olla vaikutusta muiden elämään ja muiden teoilla omaan elämään. Siten yhteisöissä on päädytty sopimaan joko virallisia tai epävirallisia normeja, joiden tarkoitus on auttaa yhteisöä pärjäämään paremmin. Yhteisöllisyys tarkoittaa sitä, että toimitaan näiden normien mukaan, vaikka välittöminä seurauksina aiheutuisikin vaivaa yksilölle.

Yhteisöllisyys on nähtävissä kaikkialla maailmassa, kaikissa kulttuureissa, mutta joissakin sitä korostetaan enemmän. Joissakin yksilö toimii juuri ja juuri normien rajoissa, jotta ei joudu ongelmiin, mutta samalla ajaa paljon vahvemmin omia intressejään. Toisaalla taas yksilöt tekevät enemmän yhteisönsä hyväksi kuin normit vaativat ja pitävät omia henkilökohtaisia intressejään toissijaisina. Tämä ilmiö on hyvin havainnollistettavissa esimerkiksi Maslow'n tarvehierarkiamallia² käyttämällä. Siinä individualistista korostavat asettavat omat tarpeensa tärkeysjärjestyksessä yhteisön tarpeiden edelle, kun taas yhteisöllisyyttä korostavat toimivat päinvastoin.

SADUT

Sadut ovat keksittyjä tarinoita ja kertomuksia, joihin myös usein liittyy yliluonnollisia henkilöitä, antagonisteja, olentoja tai esineitä. Sadut voidaan erottaa legendoista ja myyteistä siinä mielessä, että satuihin ei ole uskottu. Legendojen ja myyttien taustalla sen sijaan on uskottu olevan jonkinlainen todellinen tapahtuma. Sadut ovat tuhansia vuosia vanha perinne, joka on ollut olemassa ennen kirjoitustaidon kehittymistä suullisena kertomaperinteenä.

Japanilaisissa saduissa tarina kerrotaan usein tavallisen näkökulmasta, joskin välillä päähenkilönä on myös *samurai*, valtion virkamies tai oppinut munkki. Suurin osa tarinoista keskittyy rakkauteen monissa eri muodoissa. Myös kuolema on yleinen elementti tarinoissa ja yllättävän usein joku tarinan henkilö tekee itsemurhan. Syyt itsemurhaan luonnollisesti vaihtelevat, mutta yleisin syy vaikuttaisi olevan häpeä kasvojen menettämisestä tai ylitsepääsemätön vastoinkäyminen. Samanlaista mentaliteettia ei länsimaisissa tarinoissa nähdä. Harvoja ovat ne tarinat, joissa päähenkilö päättää tehdä itsemurhan, kun asiat eivät suju suunnitelmien mukaan. Japanilaisissa tarinoissa itsemurha on aivan luonnollinen teko.

AJANKOHDAN JA KIELEN ONGELMALLISUUS

Satuja analysoidessa ongelmaksi muodostuu niiden kirjoitusajankohta. Riippuen siitä mihin aikaan ne on alun perin keksitty, niillä on voitu pyrkiä eri tavoitteisiin. Vaikka sadut onkin yleensä sijoitettu johonkin tiettyyn aikaan, on niiden todellista syntymähetkeä vaikea arvioida. Tämä johtuu pitkälti siitä, että monet sadut ovat ensin syntyneet

² Abraham Maslow'n tarvehierarkiamalli on psykologinen malli, jonka mukaan ihmisillä on perustarpeita jotka tulee tyydyttää ennen korkeamman tason tarpeisiin siirtymistä. Eri kulttuureissa arvojen järjestys kuitenkin vaihtelee.

suullisessa kansanperinteessä ja vasta myöhemmin kirjoitettu paperille. Suullisessa kerronnassa sadut muuttuvat helposti sukupolvelta toiselle ja niiden alkuperäinen merkitys on voinut muuttua monesti. Näiden satujen kohdalla olen kuitenkin päättänyt tutkia vain tämän esitetyn, nykyisen muodon, vaikutuksia yhteisöllisyyteen.

Sadut keräsi **Richard Gordon Smith** Japanissa 1800- ja 1900-luvun vaihteessa kirjoittamalla ylös ihmisten kertomia satuja. Länsimaalainen kirjoittaja ja englanniksi kääntäminen ovat saattaneet vaikuttaa satujen sisältöön. Tämän vuoksi ei voi olla täysin varma, kuinka alkuperäisessä muodossa tarinat esiintyvät lähdemateriaalissa. On mahdollista, että käännösprosessin aikana joitain nyanseja on hävinnyt vahingossa tai tahallisesti. Tässä tapauksessa on kuitenkin luotettava aineistoon, sillä samoista saduista ei ole käsillä muuta materiaalia.

YHTEISÖLLISYYS TARINOISSA

Seuraavaksi avaan lyhyesti viisi japanilaista satua ja analysoin, millä tavalla ne korostavat yhteisöllisyyttä. Jokaisessa se näkyy hieman eri tavalla ja jokainen opettaa erilaisia toimintamalleja.

Inaban provinssin kirottu temppele

Pienen kylän liepeillä on kirottu temppele, jossa kummittelee. Kukaan sinne uskaltanut ei ole palannut takaisin. Kylään saapuu vaeltava munkki, joka päättää mennä temppeleihin. Kylän vanhimmat ja muutkin kyläläiset koittavat estää munkkia menemästä kirottuun temppeleihin, mutta tämä ei kuuntele. Temppeleissä munkki kohtaa aaveen ja kuolee kauhuun.

Munkin itsenäinen toiminta johtaa kuolemaan, kun taas kuuntelemalla yhteisön neuvoja, hän olisi säästännyt henkensä. Kyläläisillä on aikaisempaa kokemusta temppeleihin menneistä ihmisistä ja kaikki ovat samaa mieltä siitä, että temppeleihin ei kannata mennä. Yhteisön ulkopuolelta tullut munkki ei usko yhteisön neuvoja ja menettää sen seurauksena henkensä. Satu esittää yhteisön tietäväisempänä kuin yksilön ja näin ohjaa kuuntelemaan ennemmin yhteisön neuvoja kuin toimimaan omin päin.

Oki saarien tarina

Pientä saarta riivaa paha jumala (*kami*), joka vaatii joka vuosi nuoren neitsyen uhriksi. Muuten jumala aiheuttaisi myrskyjä, joihin hukkuisi moni kalastaja. Saarella on siis muodostunut tavaksi uhrata joka vuosi tietynä päivänä nuori tyttö pahalle jumalalle. Sadussa toiminnan logiikan selittää ytimekkäästi munkki, jonka tehtävä on joka vuosi suorittaa uhrilahjan antaminen:

*”Uhraamalla yhden tytön vuosittain, pelastetaan paljon.”*³

Sadussa on nähtävissä vahvasti yhteisön tärkeys. Yhteisön suojeleminen on niin tärkeää, että yksi ihminen voidaan uhrata joka vuosi. Kahdesta pahasta valitaan pienempi, sillä yhden ihmisen kuolema säästää kymmenien hengen. Mielenkiintoista sadussa on se, että valittu uhri ei taistellut missään vaiheessa kohtaloaan vastaan, vaan näytti hyväksyvän sen. Vaikka uhriksi joutuva nuori tyttö ei pitänytkaan kohtalostaan, ei hän myöskään pyrkinyt pakenemaan tilanteesta. Satu opettaa siis, että jos tilanne sitä vaatii, yhden pitää pystyä uhrautumaan muiden puolesta vapaaehtoisesti.

3 ”By sacrificing one girl annually, much is saved.”

Naisen miekan niemeke

Kyläläiset ovat vakuuttuneita että joku on hukkunut ja hänen henkensä raivoaa nyt estäen kalan tulon kylän lähelle. Tästä taas on meren jumala on suuttunut, kun hänen kalojaan ei päästetä kulkemaan normaalisti. Kalastajat päättävät yhdessä, kylän vanhimman neuvoa kuunnellen, että jonkun täytyy sukeltaa meren pohjaan ja tuoda ruumis ylös. Tällöin jumala ja henki varmasti leppyisivät. Kukaan ei kuitenkaan ollut vapaaehtoinen, koska niin syvälle sukeltaminen olisi vaarallista. Siksi päätettiin yhdessä, että kylän tyhmin mies laitettaisiin sukeltamaan.

”Mitä oli hänen kurja elämänsä verrattuna niihin satoihin kalastajiin, jotka asuivat paukamassa ja joiden elämä oli riippuvainen kalasta.”⁴

Vaaralliseen tehtävään valitaan ihminen, jolla ei ole mitään annettavaa yhteisölle ja on siksi uhrattavissa. Taaskaan yhden ihmisen henki ei paina vaakakupissa niin paljon kuin useampien. Satu opettaa, että yhteisön hyväksi täytyy työskennellä. Kaikkien pitäisi jollain tavalla hyödyttää yhteisöä eli toimia yhteisöllisesti. Sadussa kukaan yksittäinen henkilö ei ehdota tyhmää ja hyödyttömiä miestä vaaralliseen tehtävään, vaan päätös tehdään nimenomaan yksissä tuumin. Ei siis käy niin, että yksi itsekäs henkilö päättää käyttää tilannetta hyväkseen ja pahantahtoisesti sysätä vaarallisen tehtävän hyödyttömän yksilön päälle. Sen sijaan yhteisö päättää, lähestulkoon hyväntahtoisesti, että paras vaihtoehto kaikkien kannalta vain sattuu olemaan se, että hyödytön yksilö lähtee vaaralliselle sukellusmatkalle.

Sagamin poukama

Kylässä on kaunis **O Cho San** -niminen nainen, jonka kaikki miehet haluavat omakseen. Lopulta O Cho San päättää mennä naimisiin miehen kanssa. Tästä kuitenkin kaikki muut miehet vihastuvat ja kaupunki muuttuu hyvin rauhattomaksi, kun miehet alkavat tapella keskenään. Suojellakseen yhteisöä häät päätetään perua ja O Cho San lupaa olla naimatta ketään. Tämä ei kuitenkaan riittänyt, sillä miehet jatkoivat tappeluun. Siksi O Cho San päättää lopettaa oman henkensä hukuttautumalla ja näin jälleen tuoda rauhan kylään.

”Voi poloinen O Cho San! Mitä hän voisi tehdä? Eikö hän ja Shinsaku olleet jo tehneet tarpeeksi uhratessaan onnellisuutensa koko saaren onnellisuuden vuoksi? Oli jäljellä vain yksi asia jonka hän voisi tehdä, ja koska oli japanilainen tyttö, hän teki sen.”

Tapahtumat kuvaavat hyvin sitä, miten helposti itsemurhaan päädytään japanilaisissa saduissa. Luulisi, että pelkästään poistumalla kylästä saisi aikaan saman vaikutuksen, mutta sen sijaan valitaan äärimmäinen keino tappamalla itsensä. O Cho San tuntee, että vihainen ilmapiiri kylässä on hänen vikansa, ja kokee velvollisuudekseen korjata tilanteen. Koska miehet tappelevat hänestä, päätyy hän siihen, että tappamalla itsensä hän hävittää miesten syyn keskinäiseen tappeluun. Hän uhraa itsensä auttaakseen yhteisön takaisin entiseen, rauhalliseen tilaansa. Satu korostaa täysin vapaaehtoista uhrautumista yhteisön ongelmien ratkaisuun.

⁴ ”What was his poor life worth in comparison with the hundreds of fishermen who lived about the bay, their lives depending upon the presence of fish?”

Awoto Fujitsunan historiikki

Miehelle nimeltä **Awoto** annetaan tehtäväksi kuljettaa valtion rahoja, mutta hän hukkaa vahingossa puolikkaan sentin jokeen. Hän käyttää koko päivän etsiessään sitä ja pyytää apuun kaikki lähellä olevat ihmiset. Löytäessään rahan muut ovat yllättyneitä kyseessä olleen niin pieni raha. Awoto selittää tilanteen sillä, että oli raha miten pieni tahansa, se ei ollut hänen omansa vaan valtion.

”Minä kerron teille, että vaikka valtio antaisi teidän vastuulleen kuinka pienen asian, ette te saa sitä hukata. Ette vaikka menettäisitte elämänne ja omaisuutenne ennen sitä.”⁵

Awoto olisi helposti voinut korvata puuttuvan summan omista rahoistaan, mutta käytti silti suunnattomasti aikaa puuttuvan kolikon etsimiseen. Awoton toiminta osoittaa ehdotonta uskollisuutta ja rehellisyyttä hallitusta kohtaan. Hallitus edustaa maan laajuista yhteisöä, jolle tulee olla uskollinen oman kyläyhteisön lisäksi.

Saigyo Hoshin kivi

Entinen keisari on karkoitettu kaukaiselle saarelle, mutta uskollinen *samurai* karkoittikin sen sijaan oman poikansa, joka oli hyvin saman näköinen. Vuosi myöhemmin uusi keisari halusikin vielä varmuuden vuoksi tappa entisen keisarin ja lähetti saman *samurain* saarelle. *Samurai* tappoi oman poikansa, jotta entisen keisarin henki säilyisi.

Tässäkin nähtävissä, että yksilöt voidaan uhrata määrätietoisesti jonkin suuremman hyvän puolesta. Tässä tapauksessa keisarin puolesta. Ei suoraan yhteisön hyväksi, mutta tämä voidaan nähdä oman maan puolesta toimimisena. Keisari kuitenkin on koko Japanin symboli. Sinällään toimitaan siis yhteisön hyväksi.

UHRAUTUMINEN YHTEISÖN HYVÄKSI

Kaikkein vahvimmin yhteisöllisyyden korostamisen näkee tarinoissa, joissa joku uhraa oman henkensä yhteisön puolesta, niin kuin O Cho San *Sagamin poukama* -tarinassa. Kaikkia tähän kategoriaan kuuluvia tarinoita yhdistää se, että jos yksi ihminen uhrataan tai uhrautuu, seuraa siitä hyvää koko muulle yhteisölle. Tällöin yhden ihmisen elämä ei paina niin paljon kuin useamman muun. Tällaisissa tilanteissa ongelmaa toki murehditaan, mutta ei jäädä pohtimaan. Teko suoritetaan hyvin suoraviivaisesti ja määrätietoisesti ilman suurempia moraalisia ongelmia. Tämä näkyy hyvin esimerkiksi *Oki saarien tarina* -sadussa. Pahalle jumalalle ei toki haluttu uhrata nuorta tyttöä joka vuosi, mutta silti asian kanssa ei painiskeltu tai viivästely. Uhriteko suoritettiin joka vuosi ajallaan ja ilman ylimääräisiä ongelmia. Koko yhteisö on mukana toiminnassa ja hyväksyy uhrin kuoleman välttämättömyytenä, jota vastaan ei kannata taistella. Se opettaa selkeän toimintamallin sille, mitä tulee tehdä, kun yhteisö kohtaa ongelman, ja helpoin tapa korjata se, on uhrata yksi jäsen monen edun vuoksi.

Tarinoissa ei etsitä vaihtoehtoisia ratkaisuja, joilla voitaisiin säästyä ihmisen uhraamiselta, toisin kuin monissa länsimaaisissa tarinoissa. Länsimaalaiset ovat tottuneet tarinoihin, joissa monesti päähenkilö kohtaa vaarallisia tilanteita, mutta selviää niistä nokkeluuden ja onnen avulla. Japanilaisissa saduissa yllättävän usein päädytään hyvin suoraviivaisesti kuolemaan ensimmäisenä vaihtoehtona. Näen tässä yhteyden buddhalaiseen

⁵ ”I tell you – that, no matter how small a thing is entrusted to you by the government, you must not lose it, but give up your life and fortune sooner.”

ajattelumalliin, varsinkin zen-buddhalaisuuteen. Rantauduttuaan Japaniin zen-buddhalaisuus muutti ihmisten ajattelutapaa kuolemaa kohtaan kevyemmäksi. Ulkoapäin katsottuna jopa välinpitämättömäksi. Ajateltiin että kuolema ei ole kaiken loppu, vaan kaikki syntyvät uudestaan inkarnaation kautta. Itsemurhakin on pitkään nähty Japanissa kunniallisena tapana tietyissä tilanteissa. Toisin on länsimaissa, joissa kristinuskon takia itsemurhaa on pidetty syntinä.

Kaikissa tarinoissa uhrautuminen ja yhteisöllisyys ei näy kuoleman merkeissä. *Awoto Fujitsunan historiikki* -sadussa uhrautuvaisuus tulee esille normit ylittävästä työpanoksesta ja uskollisuudesta. Myös muut ihmiset tulivat ilomielin auttamaan Awotoa, vaikka eivät edes tieneet, kuinka paljon rahaa loppujen lopuksi oli kadonnut. Kaikki jättivät työnsä kesken ja tulivat auttamaan apua. Tällainen yhdessä tekemisen mentaliteetti on edelleen nähtävissä Japanissa, jossa esimerkiksi ojaan ajettu auto kammetaan mieluummin ylös porukalla, kuin soitetaan hinausauto paikalle.

LOPUKSI

Perhe, suku ja kylä ovat saduissa tärkeitä ja suojeltavia asioita, joiden eteen ollaan valmiita uhraamaan paljon, usein jopa oma elämä. *Sagamin poukama* -tarinassa O Cho San ymmärtää, että hänen tekonsa ja jopa hänen pelkkä olemassaolonsa vaikuttaa kyläyhteisöön niin negatiivisesti, että tilanne täytyy korjata. Näin tuodaan esille yksilön tekojen vaikutus koko muuhun yhteisöön. Omien intressien unohtamista yhteisön hyväksi on nähtävissä esimerkiksi *Awoto Fujitsunan historiikki* -tarinassa, jossa Awoto näkee suunnattomasti vaivaa löytääkseen hukkaamansa hallituksen kolikon. Saduissa on nähtävissä monenlaisia yhteisöä sitovia ja vahvistavia voimia, jotka ovat selkeästi esillä.

Satuja on lukemattomia erilaisia, eivätkä kaikki voi millään liittyä samaan aihepiiriin. Siksi ei myöskään kaikissa japanilaisissa saduissa korosteta yhteisöllisyyttä. On paljon satuja, jotka ovat pelkästään satuja ja joita on ollut mukava kertoa eteenpäin. Iso osa saduista kertoo rakkauden vaikeuksista eikä monistakaan löydä minkäänlaista yhteyttä mihinkään muuhun aiheeseen. Pienempiä viittauksia yhteisöllisyyteen löytää myös monista muista tarinoista sieltä täältä, mutta niiden voi katsoa tulevan luonnostaan yhteisöllisyyttä korostavassa kulttuurissa. Siksi ne enemmänkin vain osoittavat yhteisöllisyyden olemassaoloa, eivätkä niinkään korosta sitä. Esittelemäni satujen yhteydet yhteisöllisyyden korostamiseen ovat kuitenkin niin vahvat, että katson niillä olevan merkitystä kokonaisuutta ajatellen. Ne painottavat yhteisöllisyyttä niin paljon, että tarkoitus näyttäisi olevan sen opettaminen.

LÄHTEET

Durkheim 1980	Durkheim, Emile, <i>Uskontoelämän alkeismuodot</i> . Tammi, Helsinki 1980.
Durkheim 1985	Durkheim, Emile, <i>Itsemurha</i> . Tammi, Helsinki 1985.
Hearn 1924	Hearn, Lafcadio, <i>Japanese Fairy Tales</i> . Boni & Liverlight. New York 1924.
Mulari 2005	Mulari, Markku. ”Animistinen shintolaisuus japanilaisissa kummitustarinoissa”. <i>Harukaze</i> , 2005. Oulun yliopisto, Oulu 2005.

http://www oulu.fi/hutk/japani/Harukaze/Mulari_2005.html
(luettu 1.3.2010).

Smith 1995

Smith, Richard Gordon, *Ancient Tales & Folklore of Japan*.
Senate, London 1995.